

Ἡ ἔκδοσις τῶν 10 Κοντακίων τοῦ Ρωμανοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Μιονί ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐγνώρισεν ἡμῖν δέκα νέα ἀριστουργήματα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἔχυσεν ἄπλετον φῶς καὶ εἰς τὸ σκοτεινὸν ζήτημα τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο σκάνδαλον, πῶς εἰς ὑπόθεσιν χαροποιάν, οἷα εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, διὰ τὴν ὁποῖαν εἰδικῶς ἐποιήθη ὁ ὕμνος ἐν ᾧ ἀντηχεῖ τὸ «χαῖρε», ὑπεισηλθε παιὸν νικηφόρος ἐξυμνῶν τὴν ὑπέρμαχον στρατηγόν. Τὸ σκάνδαλον μὲ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν καταλαβόντων τὴν πόλιν δεινῶν θεωρεῖται λῆξαν καὶ ὀφείλομεν χάριτας εἰς τὸν φιλόπονον ἐκδότην τοῦ ἱστορικοῦ τούτου Κοντακίου διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ἀδάμας τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου ἐπικολᾷται πάλιν εἰς τὸ ἀποφιλωθὲν στέμμα τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ.

† Ο ΠΡ. ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΩΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΛΗΣ

Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Α'. Ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς τε κοινῶς ὀμιλουμένης καὶ τῶν ἰδιωμάτων. Τόμος δεύτερος ΑΝ-ΑΠ. Σελ. 647+κγ'. 4^ο. Ἐν Ἀθήναις 1939. Τυπογραφεῖον «Ἐστία».

Ὁ δεύτερος τόμος τοῦ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ὁ τὸσον ἀνυπομόνωσ ἀναμενόμενος ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὴν τε ἀρχαίαν, τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν, εἶδεν, εὐτυχῶς, τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ λήγοντος ἔτους. Εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ περιλαμβάνονται τὰ ἀπὸ τοῦ ἀνμέχρι τοῦ ἀπόρουγα (ἢ) ἄρθρα, ἐν δὲ τῷ προλόγῳ ὑπάρχει πλούσιος πίναξ τῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πρώτου τόμου ἐκδοθέντων καὶ ἀποδελτιωθέντων ἐντύπων, πρὸς δὲ καὶ τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἀποδελτιωθέντων χειρογράφων, ἅτινα περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ γραφείου τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ. Ἐν τέλει τοῦ τόμου παρατίθεται μικρὸς κατάλογος προσθετέων ἄρθρων, ἀναγράφονται δ' ἐν μιᾷ σελίδι καὶ αἱ εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ τόμου προσθήκαι καὶ διορθώσεις.

Ἐν τῷ μετὰ περισσῆς ἐπιμελείας ἐκδοθέντι δευτέρῳ τούτῳ τόμῳ ἐφηρμοσθη, ὡς εἰκός, ἢ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ ἀκολουθηθεῖσα μέθοδος ἐν τῷ πρώτῳ δῆλα δὴ μέρει ἐκάστου ἄρθρου, μετὰ τὸ λῆμμα, ἀναγράφονται αἱ κατὰ τόπους παραλλαγὰι τῆς λέξεως, ἐν τῷ δευτέρῳ δίδεται ἢ ἐτυμολογία αὐτῆς μετὰ συντόμων παρατηρήσεων, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σημειοῦνται αἱ διάφοροι σημασίαι, ὡς πρώτης ἀναγραφομένης τῆς ἀρχαίας ἢ

τῆς μάλλον πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐγγιζούσης. Πλεῖστα πολλάκις παραδείγματα δίδουσι σαφῆ εἰκόνα τῆς ἐν τῇ γλώσσει χρήσεως τῆς λέξεως. Πλούτος μεγάλος ἐπ' ἴσης παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς τύπους πολλῶν λέξεων οἷτινες, ὑποβοηθοῦντες εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς φωνητικῆς ἢ κατ' ἀναλογίαν ἐξελίξεως αὐτῶν, παρέχουσι πολλάκις τὴν βάσιν πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἐτυμολογίας των.

Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ, συναντᾷ ὁ ἀναγνώστης πολλὰς λέξεις, αἷτινες, ἀρχαία κληρονομία οὔσαι, εἶναι ἀκαταχώριστοι ἢ πολὺ σπάνια· ἐννοῶ λέξεις οἷαι αἱ ἕμερνιαζω (= *ἀπερνιαζω) ἤτοι θέτω ἐρινεοὺς ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς ἡμέρου συκῆς, ἵνα μὴ ἀποπίπτῃ ὁ καρπὸς αὐτῆς, πολοκοπῶ (= *ἀποῦλοκοπῶ), τελειώνω δηλαδὴ τὸ ὑλοκόπημα, ἤτοι τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἀγροῦ ἀπὸ τῶν θάμνων, ἀποβροτίζω τουτέστι μολύνω, ρυπαίνω, ἀποπασσαλώνω—ἀφαιρῶ τοὺς πασσάλους, ἀποταλαρώνω, ἐκβάλλω δῆλα δὴ τὸν τυρὸν ἐκ τοῦ ταλάρου, ἀνάπλοια ἢ ἐπάνοδος τοῦ πλοίου εἰς τὸν λιμένα κτλ.

Αἱ λέξεις αὗται ἐπειδὴ διασφύζουσιν ἐν τμήμα τοῦ ἀρχαίου λεξιλογίου καὶ δύνανται νὰ βοηθήσωσιν εἰς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν ἀρχαίων κειμένων, φρονῶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαρθῶσι διὰ τῆς προτάξεως χαρακτηριστικοῦ σημείου, εἴτε σταυρὸς θὰ εἶναι τοῦτο ἢ ἄλλο τι.

Καὶ διὰ τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ καταχωρισθειῶν λέξεων οὐ μόνον αἱ ἀντίστοιχοι ἀρχαῖαι διασαφηνίζονται, ἀλλὰ συχνὰ καὶ Βυζαντιναί, τῆς ἀκριβοῦς σημασίας τῶν ὁποίων δὲν εἴχομεν μέχρι σήμερον πλήρη γνῶσιν. Οὕτως, ἵνα ἐλάχιστα ἀπὸ πλείστων παραδείγματα ἀναφέρω, τὸ Βυζαντινὸν ἀνάπλα καὶ ἀνάπλι καθορίζεται ὅτι εἶναι μάλλινον ὑφαντὸν κλινοσκεπάσμα, τὰ δὲ περὶ τοῦ ἀπόφτιν λεγόμενα ἀποσαφηνίζουσι τί εἶναι τὸ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφερόμενον ἀπόκτιν.

Οἱ συντάκται τῶν ἄρθρων καὶ τοῦ δευτέρου τούτου τόμου κατέβαλον πᾶσαν ἐπαινετὴν προσπάθειαν, ἵνα ἐξεύρωσι τὴν ἐτυμολογίαν διαφόρων λέξεων, ἐργασία πολλάκις λίαν δυσχερῆς, ἔνεκα τῶν κατὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐπελθουσῶν ἀλλοιώσεων τῶν λέξεων, ἣν ὁμως μετ' ἐπιτυχίας ἐν τοῖς πλείστοις ἔφερον οὗτοι εἰς πέρας. Ἄλλ' ὡς συμβαίνει εἰς τοιούτου εἶδους ἐργασίας, πάντοτε ὑπάρχουσι καὶ σημεῖα, εἰς ἃ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἔχη καὶ διάφορον γνώμην, ἄλλην ὑποδεικνύων ἐρμηνείαν· τὸ ἀλλάνταβα—ἄνευ προσοχῆς π. χ. ἐγὼ δὲν θὰ ὑπῆγον ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον λῆμμα *ἀντάλλαγα, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ἀλλάνταλλα (ἄλλα ἀντ' ἄλλων—τὸ ἀνταλλος, ὡς γνωστὸν, παρεδόθη ὡς μεσαιωνικόν). Καὶ ὑπάρχει μὲν δυσκολία ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐμφάνισιν β ἀντὶ λ, μικροτέρα ὅμως, φρονῶ, ἢ εἰς τὴν τροπὴν τοῦ ἀντάλλαγα εἰς ἀλλάνταβα.

Τὸ ἀναγοριαλλοῦ = ἡ Γελλῶ τῶν ἀρχαίων, δὲν θὰ παρῆγον ἐκ τοῦ ἀνά καὶ ἀγοριαλλοῦ, ὃ τελευταῖον παρὰ τὸ ἀγριος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνά + γι-αλλοῦ, ἀναπτύξει του ρ, περὶ ἧς ἄλλοτε ἐπραγματεύθην ἐν τῷ ΚΘ'. τό-μω τῆς Ἀθηνᾶς (σελ. 83 ἐξ. τοῦ Λεξ. Ἀρχ.).

Τὸ ἀνακαράδα = ἀστραπή, κεραυνὸς δὲν θὰ ἐθεώρουν ἀγνώστου ἐτύμου, ἀλλὰ θὰ συνέδεον σημασιολογικῶς πρὸς τὸ ἀνάκαμα 2, τὸ δηλοῦν τὴν καῦσιν καὶ ἐτυμολογικῶς πρὸς τὸ ἀνακαρώνω 2=ἀναφλέγομαι. Οὐδὲ πείθομαι ὅτι ἡ λ. ἀναπτερόν ἢ σημαίνουσα τὸ δοχεῖον, ἐν ᾧ φυλάσσει-ται ἢ προζύμη παράγεται ἐκ τῆς ἀνά καὶ πτερόν, ὃ πάλιν παρὰ τὸ πυ-τιά. Δεδομένου ὅτι τὸ προζύμι λέγεται ἀνάπημα, τὸ δὲ ρῆμα ἀναπήζω (=ἀναπήγνυμι) σημαίνει ἀναζυμῶνω τὴν προζύμην, τὸ ἀναπητερόν μὲ τὰς λέξεις ταύτας δέον νὰ συνδεθῆ καὶ ἐπομένως διὰ τοῦ η νὰ γραφῆ.

Τὸ ρῆμα ἀναρριτσαίνω σημειοῦται ὅτι εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς ἀνά καὶ τοῦ ρ. ριτσαίνω. Δὲν γνωρίζω πόθεν τὸ τελευταῖον ρῆμα θὰ ἐτυμολογήσῃ ὃ συντάκτης αὐτοῦ, φρονῶ ὅμως ὅτι δέον νὰ συνδεθῆ μὲ τὸ Ἰταλικὸν arriciare, ὅπερ σημαίνει φορικῶ, ἀνατριχιάζω. Τὸ ἀνασκελᾶς δὲν πιστεύω ὅτι εἶναι ἀγνώστου ἐτύμου· καὶ ἡ σημασία τῆς λ. ἄγει πρὸς τὸ μεσαιωνικὸν ὄνοσκελῆς, πρὸς ὃ δέον νὰ συνδεθῆ. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα ἀναφέρουσι δαιμόνιον «ἀνθρώπῳ μὲν εἰοικὸς ἕως τῶν μηρῶν, τὰ δὲ σκέλη καὶ τοὺς πόδας ὁμοίως ἔχον ὄνῳ» (Migne, P. G. 26.920). Τὸ ἀντερόγκλεισι=τὸ λίπος τῶν ἐντέρων, σημειοῦται ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ ἀντερο καὶ τοῦ ἀμαρτύρου *ἐγκλεισι, ἢ τελευταία ὅμως αὕτη λέξις δὲν εἶναι ἀμάρτυρος· φέρεται ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν κροεπωλῶν τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἀντελόσυκο καὶ ἀντελοσυκεᾶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπα-χθῶσιν ὑπὸ τὰ ἀμάρτυρα *ἀντελονόσυκο καὶ ἀντελονοσυκεᾶ, ἀλλ' ὑπὸ τὰ τελόσυκο καὶ τελοσυκεᾶ. Πβ. τὰ τῆς Κῶ ντελόσυκο, ντελοσυκεᾶ. Εἶναι δὲ ντελόσυκο, τὸ οὐχὶ κατὰ θέρος, ἀλλ' ἐν τέλει, κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὠρι-μάζον σῦκον.

Τὸ τῆς Καρπάθου ἀπαμπώθω δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῆ ὑπὸ δύο λήμματα, τὰ ἀπαμπώθω καὶ ἀπαμπώθω. Κάλιστα ὑπὸ τὸ ἀπαμπώθω θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπαχθῆ τὸ ἀπαμπώθω. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δ' αὐτῇ χρήσιμον θὰ ἦτο νὰ ἐλέγετο ὅτι τὸ παμπώθω φέρεται ἤδη ἐν τῇ παραξένῳ ἀφη-γῆσει τοῦ Σαχλίκη (στίχ. 123 ἐκδ. Παπαδημητρίου).

Ἡ παλαιότερα μνεία τοῦ ἀνωγκάτογον δὲν εἶναι ἢ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1561. Ἡ λ. ἀπαντᾶ τοῦλάχιστον ἐν ἐγγράφοις τοῦ 1Β'. αἰῶνος (βλ. Φ. Κουκουλέ, Περὶ τὴν Βυζαντινὴν οἰκίαν Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ. 1Β'. 88).

Ἐπὶ τὸ λῆμμα ἀνώφλι ἀναγράφεται καὶ ὁ Κρητικὸς τύπος ἀνώφλιο. Καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐσημειοῦτο ὅτι ὁ τύπος οὗτος εὔρηται ἤδη εἰς τὸ Κρη-

τικόν δραῖμα Γύπαριν (Γ' 564) καί εἰς τοῦ Ἀχέλη τήν πολιορκίαν τῆς Μάλτας (στίχ. 1345, 1390).

Αἱ λέξεις ἀπομιλίδα καὶ ἀπομιλίζω=στρίφωμα, στριφώνω, λέγεται ὅτι εἶναι ἀγνώστου ἐτύμου. Φρονῶ ὅτι ὀρθῶς ὁ Βογιατζίδης ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ ΚΗ'. (σελ. 119 τοῦ Λεξ. Ἀρχ.) συνέδεσε τὸ ρῆμα πρὸς τὸ ὁμιλῶ-ὁμιλίζω=φέρω εἰς ἐπαφήν, προσαρμόζω. Ὅρα ὅτι τὸ προσομιλῶ σημαίνει ἤδη ἐν τοῖς γεωπονικοῖς (Ζ'. 9. 8 Bekch) ἔρχομαι εἰς ἐπαφήν καὶ παράβαλε καὶ τὸ σημερινὸν συνώνυμον σοφιλιάζω=συμφιλιάζω.

Τὰ ἀπόκοτα-ἀποκοτιὰ-ἀποκοτῶ=μετὰ τόλμης, τολμῶ, ριψοκινδυνεύω γράφονται ἐν τῷ λεξικῷ δι' ἐνὸς τ. Πιστεύω ὅτι ὁ Κοραῖς ἔχει δίκαιον συνδέων ἐν τοῖς Ἀτάκτοις του πρὸς τὸ κόττος, κοττῶ, λέξεις αἵτινες καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει. Ἐν Καρπάθῳ νῦν (β)ολοκοτιῶ λέγεται τὸ ἀποτολμῶ καὶ (β)ολοκοττήμα τὸ ἀποτόλμημα. (Ἐπιθι τὰ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΚΖ'. σελ. 127 ἐξ. τοῦ Λεξ. Ἀρχ.) Γραπτέαι λοιπὸν αἱ λέξεις διὰ διττοῦ τ.

Εἰς τὸ ἐτυμολογικὸν τμήμα τῆς λέξεως ἀναγιωτὸς=θετὸς υἱός, χρήσιμον θὰ ἦτο νὰ ἐσημειοῦτο ὅτι αὕτη μετὰ τῆς σημασίας της εἶναι καὶ μεσαιωνική.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν τῆς λ. ἀνεργία=ἀκαταστασία μελισσῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθῆ ὅτι αὕτη ὑπάρχει ἤδη ἐν τοῖς ὄνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρτεμιδώρου ἔνθα ἀναγινώσκομεν (2.28) «ἄρη καὶ νάπαι καὶ ἄγκρα καὶ φάραγγες δυσθυμίας καὶ φόβους καὶ ταραχὰς καὶ ἀνεργίας προσημαινουσι» σημασία, ἦν, οὐχὶ ὀρθῶς, ὁ Θησαυρὸς θεωρεῖ ὡς *suspectam*.

Τέλος προκειμένου διὰ τὸ ἀνάδεμα=φράγμα αὐλακος, καλὸν θὰ ἦτο νὰ παρεβάλλετο τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου (1544.40) «κατέδησε κελεύθους ὅθεν ἡ κοινὴ γλῶσσα ὁδοῦ δέματα λέγει ἔνθα ὕλη τεθεῖσα κωλύει τοὺς ὀδεύοντας».

Ὁ ἔχων γινῶσιν τῶν δυσκολιῶν, ἅς συνεπάγεται ἡ σύνταξις ἐνὸς ἄρθρου τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης μὲ τὸ οὐχὶ ἐξηκριβωμένον πάντοτε ἀπὸ φωνητικῆς ἐπόψεως ὑλικόν, ὅπερ ἔχει ὁ συντάκτης ὑπ' ὄψιν του, καὶ μὲ τὴν ἀτέλειαν τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν μέσων, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἔλλειψιν προεργασιῶν, δὲν ἔχει ἢ νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἱκανότητα τῶν ἀναλαβόντων νὰ συντάξωσιν ἢ νὰ ἐπεξεργασθῶσι τὰ ἄρθρα τοῦ δευτέρου τούτου τόμου.

Αἱ ἀνωτέρω ὅθεν παρατηρήσεις, σταγῶν ἀπέναντι τοῦ πλήθους τῶν ὀρθῶν παρατηρήσεων, οὐδόλως ἐλαττοῦσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας, ἧτις εἶναι παντὸς ἐπαίνου ἀξία. Μὴ λησμονῶμεν ἄλλως τε ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν ἐνὸς ἄρθρου σπουδαῖον ρόλον παίζει ἡ ὑποκειμενικὴ κρίσις τοῦ συντάκτου καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν ἄλλος, ἀπὸ ἄλλης ὁρμώμενος βιά-

σεως, ἀλλοίαν νὰ ὀρίση τὴν σειρὰν τῶν φωνητικῶν καὶ σημασιολογικῶν ἐξελίξεων.

Δεδομένης τῆς μεγίστης σημασίας τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἀνυπολογίστου βοηθείας, ἣν τοῦτο θὰ παράσχη εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας, θὰ ἠῤῥαχτοῦ τις, ἵνα ἡ τύπωσις αὐτοῦ προχωρήσῃ μὲ γοργότερον ρυθμόν. Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ ἔργου ἐξεδόθη πρὸ ἑξαετίας, μετὰ ἕξ δ' ἔτη, ὡς βαίνουσι τὰ πράγματα, πρέπει νὰ ἀναμένωμεν τὴν τύπωσιν τοῦ τρίτου, ὅστις θὰ περιλάβῃ τὰς ὑπολοίπους λέξεις τοῦ Α καὶ τὰς τοῦ Β.

Βεβαίως οἱ καιροὶ εἶναι δυσχερεῖς, εὐχόμεθα ὅμως, ἵνα ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ὁποίας ἐκδίδεται τὸ λεξικόν, ἐξεύρῃ τὸν τρόπον, ἵνα ἐνισχυθῇ τὸ συντακτικὸν αὐτοῦ προσωπικὸν καὶ ἐπομένως ἀχθῇ εἰς ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον τέλος ἔργον, ἢ συμπλήρωσις τοῦ ὁποίου θ' ἀποτελέσῃ τιμὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ γενναίαν συμβολὴν πρὸς γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ καθ' ὅλου πολιτισμοῦ.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

Histoire de l'Eglise depuis les origines jusqu'à nos jours, publiée sous la direction de Aug. Fliche et V. Martin. t. 6me. L'époque carolingienne, ὑπὸ Em. Amann, καθ. τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Στρασβούργου, 1937 p. 7—511.

Ὁ τόμος οὗτος ἐκτυπωθεὶς μικρὸν πρὸ τοῦ ἵου, τοῦ ὁποίου βιβλιοκρισίαν παρεθέσαμεν εἰς τὴν περισυνην Ἐπετηρίδα τῆς Ἑταιρείας τῶν Βυζ. Σπουδῶν (τ. ΙΑ'. σ. 536—540), ἐγράφη ὅλος ὑπὸ τοῦ κ. Em. Amann, γνωστοτάτου ἐκ πολλῶν θεολογικῶν μελετῶν του καὶ τῆς πλουσίας συνεργασίας του ἐν τῷ Dictionnaire de Théologie Catholique, καὶ περιλαμβάνει τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 752 μέχρι τοῦ 822, τὸν χρόνον δηλ. καθ' ὃν ἐν μὲν τῇ Δύσει ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κηδεμονίαν—τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν διοίκησιν—τῆς φραγκικῆς μοναρχίας τοῦ Μεγάλου-Καρόλου (768—814) καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Καρολιδῶν, ἐξῆλθε βαθμιαίως ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ κυκεῶνος τῆς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων κατὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κόσμου, καὶ παρηκολούθησε τὴν διὰ τῆς φραγκικῆς πολιτείας ἐπιβολὴν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, ἐν Ἀνα-